

*Fa poc, Jaume Oliver i M.^a del Carme Fernández
—professors del Departament de Pedagogia—,
llegiren les seves tesis que varen esser calificades
d'excel·lent cum laude per unanimitat.
D'aquests treballs n'oferim una síntesi.*

nous doctors

LA REFORMA DE L'EDUCACIÓ BÀSICA: CONTINGUTS I ALTERNATIVES

per JAUME OLIVER

Amb les limitacions pròpies d'espai, aquesta col·laboració presenta i resumeix —fent referència als principals trets de la investigació tan sols— els diferents capítols que constitueixen la tesi de doctorat presentada amb el títol abans ressenyat.

La tesi comença per l'estudi dels fonaments filosòfics, socio-polítics, psicològics i pedagògics de l'ensenyament bàsic i analitza amb detenció l'evolució històrica, amb els seus condicionaments, de l'ensenyament bàsic a Espanya. Començant al segle XIX arriba l'estudi fins a la situació de reforma educativa, surgida l'any 1969 amb la publicació de l'anomenat "Llibre blanc" (La educació en Espanya. Bases para una política educativa. M. E. C.), Llei General d'Educació publicada l'any 1970 i la legislació posterior. Són analitzats amb profunditat els continguts proposats per a l'ensenyament bàsic.

El capítol 4rt. partint de la documentació recollida al Bureau International d'Education, de Genebra, fa un estudi comparatiu de les estructures i continguts dels curricula d'ensenyament bàsic als països membres de la UNESCO, amb una diacronia que abarca des de l'any 1962 fins l'any 1977.

El capítol 5e analitza les relacions entre el nivell educatiu d'ensenyament bàsic i l'educació permanent. Es comparen les diverses possibilitats i tècniques (educació d'adults, educació permanent, educació recurrent, etc.) i es fa una proposta d'educació bàsica des de la perspectiva de l'educació permanent.

MODEL D'EDUCACIÓ BÀSICA: ELS CONTINGUTS

El model de continguts per a l'Educació Bàsica elaborat és conseqüència del procés metodològic iniciat al començament de la investigació, constituint els seus eixos fonamentals:

- 1.—La perspectiva històrica: institucionalització de l'ensenyament primari-obligatori, inserció en el sistema social i configuració dels continguts de manera especial les tres Rs (Read, Write, Rules/Llegir, Escriure, Comptar).
- 2.—L'evolució de l'educació bàsica a Espanya.
- 3.—Les conclusions de l'estudi comparatiu diacrònic a partir de la documentació de la UNESCO (any 1962 - any 1977).
- 4.—Els postulats de l'educació permanent i la consideració de les necessitats humanes com a generadores de continguts.
- 5.—La metodologia prospectiva.

El model està estructurat incloent:

- Àrees d'expressió (lingüística, matemàtica, plàstica, dinàmica).
- Àrees d'experiència (socio-natural, ciències experimentals).
- Àrea de recursos personals (es desenvolupen aspectes de la formació integral propis de la maduració personal, sistemàticament oblidades a les altres àrees).
- Matèries opcionals (sobre tot pels cicles mig i superior).

El conjunt de continguts ha de programar-se en relació als altres aspectes de la tecnologia educacional i de manera especial a l'alternativa institucional escollida.

Els continguts estan estructurats en tres cicles: inicial, mig i superior. Cada un d'ells podria tenir una duració de dos o tres cursos acadèmics, segons les programacions realitzades, quedant l'extensió total del nivell d'educació bàsica en 8 ó 9 cursos (la pràctica mundial mitja es troba entre 9 i 10 cursos).

CAP A UNA ALTERNATIVA INSTITUCIONAL DE SINTESI

Malgrat la terminologia "educació formal" i "educació informal" (com també la noció de "sistema") està éssent objecte de profunda revisió i redefinició, encara ara avui i com a conseqüència del complex procés històric de institucionalització, està associada l'educació formal a les característiques d'organització sistemàtica (sistema educatiu); a la professionalitat dels educadors; a la consideració —també subjecta a matitzacions— de servei públic; a les característiques d'estabilitat i planificació i al fet de que el seu destinatari és el col·lectiu general de la població (i en certs nivells de forma obligatòria).

Una aproximació a la fenomenologia de l'Educació informal hauria d'analitzar les següents situacions i institucions: la família, la vida política, els mass-media, les activitats de temps lliure, les esglésies i confessions religioses, les formes de vida de la comunitat, els jocs i les joguines, la cultura en totes les seves manifestacions, les modes, els estereotips socials del grup, les institucions socials, els nivells de control i permissivitat social, el sistema econòmic, les actuacions de les entitats professionals i sindicals, les associacions i clubs, els viatges, etc.

Urgeix, però, dissenyar una alternativa de síntesi que superi els bípols sistema / extrasistema i educació formal / educació informal. Els objectius més importants d'aquesta alternativa de síntesi serien els següents:

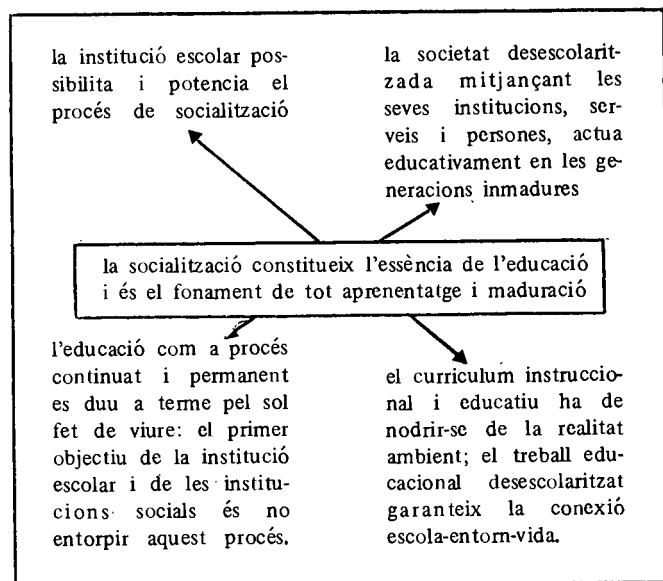
- 1.—Fer desaparèixer les fronteres entre educació formal i educació informal.
- 2.—Conseguir que totes les institucions i serveis socials, tan públics com privats, exerceixin la seva acció educadora. En aquest sentit la nova alternativa coincidiria amb la proposta d'Illich, malgrat —juntament amb les xarxes educatives desescolaritzades— conservi les institucions escolars en el paper actual.
- 3.—Integrar l'ambient extraescolar dins el funcionament intern de l'escola, i de manera especial, en els objectius i continguts del currículum.
- 4.—Per la constant interacció treball escolar / treball desescolaritzat, aconseguir en els educands un esperit crític adequadament desenvolupat que possibiliti una justa interpretació de la realitat i funcionament socials, en tots els seus aspectes, i la realització d'una opció lliure com a projecte de vida.
- 5.—Per la importància quantitativa de la proporció de temps de la jornada escolar dedicat al treball extraescolar (es tractaria d'un 50% aproximadament) es prepararia l'autodescoberta —per part dels propis infants i adolescents— de les autèntiques necessitats de coneixements per a la integració a la societat. D'aquesta forma els continguts del currículum estarien constantment referits a la realitat i es disminuiria el risc —tan freqüent— d'artificialitat.
- 6.—Una especial atenció a l'educació per a la vida i pel canvi. Certament les institucions educatives ritualitzen la vida i mantenen els adolescents en un massa perllongat estat d'immaduresa i infantilisme.

- 7.—Una orientació constant —personal, escolar i professional— mitjançant les activitats realitzades fora de l'escola.
- 8.—Dissenyar el currículum i la seva realització pràctica en la perspectiva de l'educació permanent, en una intencionalitat superadora de la concepció que contraposa l'educació formal temporal a la vida adulta.

Aquesta alternativa participaria de la concepció de la societat com a "learning society", segons l'expressió de Husen, i com a una ciutat educativa, segons la terminologia del conegut informe de Faure. La filosofia d'aquesta proposta es fonamenta en aquests punts:

- 1.—La societat desescolaritzada conté unes grans possibilitats educadores que, per a l'enriquiment del sistema educatiu, de les noves generacions i de la mateixa societat —globalment considerada— han de fer-se concretes i esdevenir realitat.
- 2.—La institució escolar, una vegada revisat el currículum i la seva organització interna, és encara útil i necessària, i la seva aportació més valuosa a la societat consisteix en la maduració de la sociabilitat de la població escolaritzada, per tal de possibilitar la seva integració amb maduresa i esperit crític dins el sistema social.
- 3.—La millora qualitativa del procés d'aprenentatge (entès en el sentit més ample i complex: aprendre coneixements, aprendre a aprendre i aprendre a esdevenir) en el si de la institució escolar radica, precisament, en la seva fonamentació sobre la maduració i la vivència de la sociabilitat.

Els tres punts anteriors queden inclosos en el següent esquema que sintetitza l'estructura teòrica de l'alternativa dissenyada:

A continuació es descriuen dos models de temporalització de l'alternativa explicada, incloent les activitats escolaritzades i les desescolaritzades.

DILLUNS		DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
Experiències Llenguatge Exp. dinàmica Matemàtiques	Llenguatge Matemàtiques Exp. plàstica Experiències	Experiències Matemàtiques Llenguatge Exp. plàstica	Matemàtica Experiènc. Llenguatge Exp. plàst.	Recursos Personals Matemàtica Llenguatge
Visita poble Banda local de música Tenda o magatzem Bar Carnisseria	Taller ceràmica Ferreteria Metge Tenda confecció Església	Llibreria-kiosko Viver vegetal o camp Ajuntament Monument públic Perruqueria	Forn Estació de tren o autobús Port Biblioteca pública Fusteria	Correus, Telèfon, Telègraf Fotògraf Activitats de sanitat animal Estudi de la plaça
Model I. Primera Etapa d'Educació Bàsica				
Llenguatge Ciències Socials	Matemàtiques Recursos Personals	Ciències Nat. i Experimen. Llenguatge	Matemàtiques Ciències Socials	Llenguatge Ciències Nat. i Exp.
Impremta Correus, Telèfon, Telegraf Ajuntament Hotel	Port Banda música Entitat bancària Tenda de discs	Granja animal i/o vegetal Apotecaria Fotògraf Magatzem d'alimentació	Jutjat Mercat Estació de tren o autobús Obra en construcció	Taller ceràmica Teulera Visita poble o barri Biblioteca pública
Model II. Segona Etapa d'Educació Bàsica				

CONCLUSIONS

1.—L'anàlisi de qualsevol cicle o nivell educatiu implica i exigeix una metodologia que situï el punt de partida i la seva constant perspectiva referencial en la interrelació dels diversos nivells entre sí; i també constitueix un paradigma indiscutible la permanent referència als aspectes i factors externs al propi sistema educatiu: expressat en terminologia pròpia de la metodologia sistemàtica, aquest paradigma consistiria en la continua referència al extrasistema i al suprasistema (ambient). La correcta interpretació del fet educatiu es nodreix, doncs, de l'anàlisi de la realitat ideològica, econòmica, social, cultural i política en les quals és inserta. No es pot fer abstracció metodològica del suprasistema.

2.—L'educació Bàsica per la seva definitiva transcendència social i per representar el nivell del sistema educatiu al que accedeix la pràctica totalitat de la població (tengui's en compte la circumstància de la seva obligatorietat) requereix per a la seva anàlisi la metodologia enunciativa a la conclusió 1. L'Educació Bàsica, considerada la

seva evolució històrica en la totalitat dels països estudiats, analitzats els seus fonaments filosòfics, socio-polítics, psicològics i pedagògics, investigada la seva actual i pluriforme varietat tipològica i aplicades a la seva evolució futura les tècniques prospectives, esdevé el nivell educatiu més condicionat pels factors no educatius. Més encara, es presenta com una realitat necessària, derivada dels esmentats condicionaments.

3.—Això planteja al teòric, investigador o planificador de l'educació una llarga sèrie de qüestions, quin dilema essencial es podria sintetitzar en els següents termes: quins criteris han de situar-se en prioritat jeràrquica en el moment de la presa de decisions.

Perquè, mentre els sistemes educatius exigeixen cada vegada més autonomia i major funcionalitat intra-sistèmica, i mentre els portaveus dels factors integrants del suprasistema proclamen aquesta autonomia, de fet i progressivament amb major intensitat, els sistemes educatius són instrumentalitzats, constituint els seus objectius els objectius del suprasistema.

4.—Acabada la investigació i davant una perspectiva global dels resultats, el model de continguts el·laborat esdevé com a possibilitador d'eficàcia educativa

L'estudi comparatiu d'una nombrosa quantitat de dades de la UNESCO en relació als continguts de l'Educació Bàsica, ha demostrat que el seu nucli constitutiu és el mateix en totes les circumstàncies d'espai i de temps; que aquest nucli és fonamentalment instrumental (lectura, escriptura, càlcul); que evoluciona molt lentament i les innovacions —malgrat sembli el contrari— arriben a una part molt reduïda, i àdhuc perifèrica, del currículum; i que el conjunt dels continguts, a nivell mundial, continua essent fonamentalment intel·lectualista.

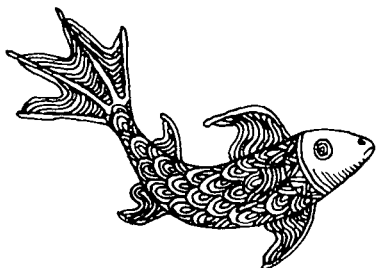
Dins aquest contexte, i sense que signifiqui una ruptura total, el model ofert en aquesta investigació conté gran quantitat d'aspectes que repercuteixen en la formació integral; que projecten l'activitat educativa intra-escolar cap al medi implicat, al mateix temps, al medi en aquella activitat; que constitueixen la infraestructura de la interdisciplinarietat i que, en darrer terme, suposen una perspectiva de futur que exigeix uns objectius centrats més en l'autonomia, tant a nivell discent com a nivell personal, que en l'exclusiva adquisició de coneixements.

5.—Lògicament, qualsevol innovació en el currículum o en la tecnologia educacional, s'ha d'inscriure en els límits d'una alternativa concreta. Malgrat les alternatives, a nivell teòric siguin molt variades i, algunes d'elles, absolutament radicals, a nivell pràctic i a totes les àrees culturals arreu del món, la institució escolar és encara una institució social insubstituïble.

Partint d'aquesta conclusió, conseqüència més de la realitat dels fets que de les deduccions teòriques, sembla que l'alternativa més vàlida i més viable, inclouria, juntament amb la institució escolar, una quantitativa i qualitativa projecció extra-institució escolar, una quantitativa i qualitativa projecció extra-institucional i desescolaritzada.

6.—La innovació educativa apareix, i de manera progressiva, integrada per multitud de factors i elements, tant educacionals com extra-educacionals. Del seu adequat i científic plantejament depèn la millora qualitativa dels sistemes educatius; d'altra forma, l'esterilitat i la disfunció constitueix la tònica sistemàtica.

La reforma de l'Educació Bàsica és possible i viable en la mesura en que s'inscriu en la perspectiva interrelacional intra i extrasistèmica.

INDICADORES OPERATIVOS DEL FRACASO ESCOLAR

BASES PARA UNA POLITICA EDUCATIVA CORRECTORA

por MARIA DEL CARMEN FERNANDEZ BENASSAR

Los objetivos prioritarios de esta investigación son dos:

A) Indagar la etiología que interviene en la génesis y desarrollo del "fracaso escolar".

B) Sentar las bases para una política educativa correctora, mediante dos proyecciones:

—Recuperando y potenciando todos aquellos factores aislados para obtener niveles de recuperación elevados y condicionamientos positivos.

—Elaborando un programa educativo para el Centro con acciones dirigidas a mejorar la calidad de la enseñanza.

En cuanto al por qué se ha hecho este estudio, responde a una gama muy amplia y variada de motivaciones:

—Problema con el que me he enfrentado en la práctica docente.

—Aspecto que incide de forma negativa en el proceso personal de los educandos.

—Simple motivación por conciencia social y educativa. La educación es además "ayuda".

—Intento de determinar las causas del fracaso escolar en Mallorca.

—Interés personal por coaligar los aspectos pedagógicos-psicológicos y biológicos de la educación.

—Necesidad de unos marcos de acción orientativos para una aplicación en la escuela.

—Incidencia en la Ley General de Educación en el fracaso escolar, o en todo caso ACTUALIZACION del problema hoy en día en el Sistema Educativo Español.

—Escasez de datos, bibliografía e investigaciones en España.

Referente al MARCO TEORICO, se ha partido de los sentidos etimológico y vulgar de la palabra fracaso, para pasar posteriormente a las diversas ideologías que aportan los autores que indagan este tema. A grandes rasgos puede